

Razvoj kazenskega prava republike Avstrije po prevratu.

Univ. prof. dr. M. Dolenc.

Republika Avstrija ima na razpolago vse polno osnutkov za korenito preosnovo svojega zastarelega kazenskega zakonika, vendar se še ni mogla dokopati do uresničitve tega cilja. Ali tekom treh in pol let po prevratu so si tam svoj stari kazenski zakonik precej popravili. V splošnem se lahko reče, da mi drugi, ki moramo upotrebljevati še vedno stari avstrijski zakonik, dokler ne dobimo edinstvenega kazenskega prava, Nemško Avstrijo za njene reforme lahko zavidamo. Pa upajmo, da nam ne bo predolgo čakati na reformo kazenskega zakonika in da tedaj dobimo resnično dobro in moderno edinstveno kazensko pravo. Ipak naj na kratko opišemo, kaj so Avstrijci na starem zakoniku na novo prikrojili; morebiti pripravimo s tem vsaj nekoliko terên za kritiko osnutka našega edinstvenega kazenskega zakonika, ki izide skoraj v tisku. Pri tem hočemo vpoštevati le čas od prvega decembra 1918. do prve polovice (23. junija) t. l., pri tem pa le taka določila, ki nas utegnejo iz že obrazloženega vidika zanimati. Zato naj ostane neomenjeno vse tisto, kar je s preuredbo monarhistične države v republiko v zvezi, pa tudi vse ono, kar se tiče specifičnih gospodarskih neprilik v Avstriji.

Da pričnemo s splošnimi določili kazenskopravne vsebine, naj omenimo najprej zakon z dne 15. julija 1920., št. 323 zvez. zak., ki je načelnega pomena in je tudi vnanjo obliko starega kazenskega zakonika izpremenil. Izrekel je, da aktivni vojaki nimajo več posebnega vojaškega zakona, ampak da so podvrženi splošnemu kazenskemu zakonu. Zato pa so od posebnih določil, ki so veljala za vojake po starem vojaškem zakoniku od dne 15. januarja 1855. prevzeli 152 določil in jih priklopili splošnemu kazenskemu zakoniku kot privesek. So to

specifična splošna določila za vojake in pa posebni vojaški delikti kakor n. pr. prekršitev subordinacije, dezertacija, kazniva dejanja v stražni službi, plenitev in slično. Tako ima avstrijski kazenski zakonik namesto 532 — sedaj 684 paragrafov.

Glede kaznovalnih sredstev navedemo pred vsem, da so v Nemški Avstriji smrtno kazen odpravili. To je bilo že v čl. 85. zvezne ustave odrejeno, dotični izvršilni zakon z dne 3. aprila 1919., št. 215 zvez. zak., odnosno z dne 15. julija 1920., št. 323 zvez. zak. pa se glasi, da je smrtna kazen pred rednimi sodišči odpravljena in da stopi na rednih sodiščih namesto nje dosmrtna ječa. Smrtna kazen je dopustna le pri naglih sodbah (preki sod).

Pri izpreminjevanju denarne kazni v zaporno kazen (§ 260 a k. z.) se je odstranilo določilo, da naj velja kot splošna mera 5 gold. denarne kazni za en dan zopora. Načeloma velja sedaj, da sodnik spoznaj zaporno kazen »primerno krivdi«. Sodnik ima tedaj popolnoma proste roke, kako naj izpremeni denarno kazen v zaporno.

Takozvana novela kazenskopravnega reda iz leta 1918. (zakon z dne 5. decembra 1918., št. 93 drž. zak.) je razširila uporabo izredne milosti pri kaznih od 10 do 20 let ali dosmrtno na najnižjo mejo 1 leta, pri kaznih od 5 do 10 let na najnižjo mejo 6 mesecev. Pri kaznih do 5 let sme sodišče namesto ječe ali stroge ječe izreči strogi zapor, ako storilec ob času kaznivega dejanja še ni izpolnil 18. leta ali če so dane olajšilne okoliščine, ki se značijo skoraj za krivdo izključujoče okoliščine, ali če je storilec ravnal iz čestitih razlogov, na izrazito povelje osebe, od katere je odvisen, ali pa v duševni vzruženosti, povzročeni vsled težke in neopravičene žalitve itd. Vseh nadaljnjih okoliščin ne navajamo, vse so subjektivne narave. Med splošna določila je šteti tudi pravico abolicije, katero ima predsednik zvezne države Avstrije, vendar je ta pravica omejena le na zadeve, pri katerih gre za pregon radi javnih deliktov (čl. 65. zvezne ustave).

Poslabšanje valutarnih razmer se dobro zrcali v zakonodaji Nemške Avstrije. Že trikrat so izpremenili zneske, ki so za kvalifikacijo kaznivih dejanj merodajni: 1.) 5. dec. 1918.,

2.) 15. dec. 1920., 3.) 20. dec. 1921. Obveljalo je za enkrat v splošnem 50- do 1000kratno povišanje vseh denarnih kazni, kakor tudi zneskov, ki so merodajni za kvalifikacijo kaznivih dejanj, ako se primerjajo sedanji zneski z onimi prvotnega zakonika.

K sklepu o splošnih določilih naj navedemo še zelo važen zakon, ki pomeni gotovo velik korak naprej, namreč zakon z dne 23. julija 1920., št. 373 zvez. zak., o pogojni obsodbi in pogojnem odpustu iz kazni. Izvršitev denarne kazni se sme odgoditi že v rabsodbi, ako sodnik iz posebnih razlogov smatra za umestneje, da kazen samo zapreti. Določi se doba za preskušnjo storilca od 1 do 3 let, sodišče sme za to dobo odrediti še posebne predpise, ki naj obsojenca obvarujejo pred vnovičnim padcem. Osebito se sme odrediti, da se obsojenec v dobi preskušnje ne sme odstraniti iz gotovega kraja, da ne sme občevati z gotovimi ljudmi, da ne sme uživati alkoholnih pijač in slično. Tudi ameriški institut takozvanih probation-officers pride do veljave; mladostni storilci do 18 let se morajo, starejši pa se morejo staviti pod zaščitni nadzor (Schutzaufsicht). Ako se obsojenec ne drži teh sodiščnih predpisov ali ako se uda pijači, igri, pohajkovanju ali če zagreši vnovič kaznivo dejanje, se sme odgoditev preklicati. — Pogojni odpust iz kazni pa se sme dovoliti zaprtim, ki so dve tretjine kazni na prostosti, vendar najmanj 8 mesecev že prebili. Pogoje je poprava škode po možnosti in dobro zadržanje v zaporu. Preskušnja traja toliko časa, kakor bi trajala še neprebena kazen, vendar najmanj 1 leto. Če ostanek kazni ne presega dobe treh let, se sme preskušnja dobe raztegniti na tri leta. Glede preklica odpusta velja v splošnem isto, kar je navedeno glede pogojne obsodbe.

Glede določil iz posebnega dela kazenskega zakonika naj se pred vsem pečamo z deliktom tatvine. V tem pogledu se je avstrijska zakonodaja že v takozvani prvi noveli kazenskopravnega značaja (zakon z dne 5. decembra 1918., št. 92 drž. zak.) postavila na — naravno — modernejše stališče, ki obsega v primeri s starimi več ostrejših, vendar pa tudi nekoliko milejših določil.

Ideja, katero je sprožila že prva lex Ofner (9. aprila 1910), da se kvalifikacija tatvine za hudodelstvo razširi ne oziraje se

na vrednost ukradenega predmeta na še več primerov, kakor jih je imel prvotni § 174. I kaz. zak., namreč od 2 na 3, je dobila po novi razširitvi še dva nova vidika. Brez ozira na znesek vrednosti ukradenega predmeta postane tatvina hudodelstvo tudi — 4. točka — če je bila storjena z vlomom, s porabo vetriha ali sicer s premaganjem znatnih ovir, pripravljenih zoper odvzetje reči, in pa — 5. točka — če se je tatvina izvršila od člana tatinske klape. Pa tudi II. odstavek § 174. kaz. zak. se je razširil za eno točko: Tatvina postane hudodelstvo — ne šele pri presežku v § 173. postavljenega zneska 50.000 K (zadnja lex Ofner Austriaca), ampak že pri presežku 5000 K, če je bila storjena v ali iz prostorov ali vozil železniških ali brodarskih podjetij ali pošte, in to na predmetih, ki naj se odpremijo ali pa, ki jih nosijo ali imajo potniki s seboj ali pri sebi.

Osebna kakovost storilca se uvaža v pogledu na povratek k tatvini tako-le: Brez ozira na vrednost predmeta postane tatvina hudodelstvo, ako je bil storilec že dvakrat radi hudodelstva ali prestopka tatvine poprej kaznovan in od časa zadnje prestane kazni do dejanja ni preteklo več kakor pet let. Ako je ta doba pretekla, se drugi povratek ne šteje za kvalifikacijski moment ampak samo za obtežilno okolnost po § 44b. Pri tem pa ostane stari kvalifikacijski moment, da je kraja storilcu prišla v navado, kakor v prvotnem tekstu v veljavi. Pri presežku vrednosti ukradenega predmeta 5000 K pa postane tatvina hudodelstvo ne samo, če okrade služabnik, obrtni uslužbenec ali dninar itd. svojega gospodarja ali delodajalca itd., ampak tudi narobe, če okrade gospodar ali delodajalec itd. podrejenega mu uslužbenca.

Milejšo pot pri shvačanju tatvine pa je ubral zakonodajalec pri takozvani rodbinski tatvini. V § 189. je eliminiral moment »dokler so storilci v skupnem hiševanju«, tako, da pride privilegium favorabile tega paragrafa splošno tudi izven domače hiše bivajočim sorodnikom v prid ter postane hudodelstvo prestopok. Druga, še veliko bolj važna ublažitev določil glede tatvine pa se je izvedla z ustanovitvijo dveh novih prestopkov sorodne narave: namesto ukinjenega starega § 467. (pregrešek zoper literarno in avtorsko svojino) se je vrnil nov

§ 467. z naslovom: »Izmaknitev« (Entwendung), a za njim nov § 467 a z naslovom: »Opeharjenje« (Prellerei).

Prvo določilo je dobilo sčasoma že trikrat novo besedilo (5. decembra 1918., 5. junija 1920., 20. decembra 1921.), dokaz, da stvar ni na prvi mah zadovoljevala; drugo določilo pa je prišlo z zakonom od dne 15. junija 1920. do eksistence. Izmaknitev je podana, če gre za tujo premakljivo stvar majhne vrednosti (objektivni moment) in če je bil nagib za dejanje beda, nepremišljenost ali zadostitev naslade (subjektivni moment). Dejanje samo je lahko kradež ali poneverba, delikt pa se razen v primerih, kjer je dejanje brez ozira na vrednost predmeta hudodelstvo, kvalificira za prestopok, ki se kaznuje le na privolitev oškodovanega (Ermächtigungsdelict); ta privolitev pa se mora izraziti od strani oškodovanega v osmih dneh po dotičnem vprašanju javnega obtožitelja. Še blažje pa naj se po novem § 467. postopa ob nepravičnem prilaščanju sadov ali delov zemlje (poljski sadež, listje, gobe, zelišča, mah in slično), ako so majhne vrednosti. Kaznujejo naj se kakor poljske okvare od pristojne upravne oblasti.

Za opeharjenje se znači lokavo brezplačno izrabljanje javne prometne naprave ali lokavo brezplačno prisostvovanje pri prireditvi predstav, če bi bila nasprotna dajatev le majhne vrednosti. Tudi delikt opeharjenja se znači za prestopok, ki naj se kaznuje ravno tako kakor izmaknitev le na privolitev oškodovanega.

Popolnoma nov tekst je dobil prestopok § 522. (igra na slepo srečo). Kriminalno - politična misel je sicer ostala še vedno ta, da gre za delikt kršitve javne nravnosti, tudi je v glavnem ostal objektivni moment, da mora biti podana igra, ki odvisi pri njej uspeh izključno ali pa pretežno od naključja, ali pa taka igra, ki je z naredbo imenoma prepovedana. V subjektivnem oziru pa se uveljavlja nov moment izključitve krivde: kaznivosti ni, ako se igra le za male zneske ali pa samo za kratek čas. Kazen za igranje iger na slepo srečo obrtoma pa je precej občutna, ker gre do treh mesecev strogega zapora in poleg tega do 20,000.000 K denarne kazni. Vse igralne priprave, kakor tudi za igro namenjeni denarni zneski zapadejo, pa naj si bodo last kogarkoli si bodi.

Od ostalih s t r a n s k i h z a k o n o v je bilo nekaj izpremenjenih, n. pr. zakon o avtorski svojini, o navijanju cen, vendar razločki v primeri s prejšnjo vsebino niso baš markantni. Zelo važna pa je preosnova starega tiskovnega zakona. Nemško-avstrijska zakonodaja se je postavila na povsem pravilno stališče, da je treba obenem urediti pravo glede tiska, kakor tudi glede novinarjev. Izšli so: zakon z dne 11. februarja 1920., št. 88 o novinarjih (Journalisten-Gesetz), ki je bil pozneje z zakonom od 12. maja 1922. nekoliko izpremenjen, in slednjič tiskovni zakon z dne 7. aprila 1922., št. 218 zvez. zak. (Press-Gesetz). V okviru tega poročila naj le navedemo, da se je obdržal stari sistem tiskovnega zakonika z odgovornim urednikom, ki naj odgovarja za zanemarjenje dolžnosti uredniške pažnje, da se pa je tiskovno pravo moderniziralo in se pri tem vpoštevale pred vsem želje novinarjev. Poblížje vsebino teh zakonov razpresti ne kaže, naj bode to pridržano za drugo posebno priliko.

Ob sklepu naj le še omenimo, da je po ustavi Nemške Avstrije (čl. 90, 91) določeno sodelovanje lajikov (»das Volk«) pri k a z e n s k e m p r a v o s o d s t v u, in sicer v obliki porote za težje primere in v obliki večje za lažje primere, kadar sodi sodni zbor. Po čl. 87. je zajamčena vsakemu sodniku neodvisnost pri opravljanju opravil, ki mu gredo po zakonu in razdelbi opravil razen tistih justično-upravnih poslov, ki se ne rešavajo v senatu ali komisijah. Pravilno razglašeni zakonov sodnik ne sme preskušati na veljavnost. Glede uporabe naredb pri sodniškem poslovanju pa sme sodnik izraziti svoje dvome, ali ustrezajo zakonom. Za ta primer mu daje ustava (čl. 89) pravico, da kazensko postopanje prekine in stavi predlog pri upravnem sodišču, da naj se naredba razveljavi.

